

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

РОЗ'ЯСНЕННЯ

_____2023

№ _____

Щодо безоплатного одержання пільг, послуг і майна державними органами та органами місцевого самоврядування у вигляді благодійної допомоги в умовах дії правового режиму воєнного стану

Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про запобігання корупції» до повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції належить надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги, зокрема, з питань застосування положень цього Закону.

В умовах воєнного стану та збройної агресії російської федерації проти України критично важливою є наявність ефективних систем мінімізації корупційних ризиків, пов'язаних з прихованими формами фінансування державних органів та органів місцевого самоврядування, запобігання неправомірному впливу з боку представників бізнесу, громадських об'єднань та інших суб'єктів відповідних правовідносин на їхні рішення та дії.

Належне застосування антикорупційного законодавства є важливим заходом запобігання корупції в цілому та корупційним правопорушенням зокрема.

Ці Роз'яснення надані з метою формування єдиного підходу до застосування положень Закону України «Про запобігання корупції» в частині встановлення заборони на безоплатне одержання пільг, послуг і майна державними органами та органами місцевого самоврядування, що передбачена ст. 54 Закону України «Про запобігання корупції», а також забезпечення стійкості державних інституцій, їх ефективного функціонування в умовах воєнного стану.

У цих Роз'ясненнях враховано результати правозастосовної практики Національного агентства з питань запобігання корупції.

У цих Роз'ясненнях вживаються такі скорочення:

Закон – Закон України «Про запобігання корупції»;

Закон 5073-VI – Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»;

Національне агентство з питань запобігання корупції

№1 від 19.05.2023

Підписувач Новіков Олександр Федорович

Сертифікат 26B2648ADD3032E104000000FACA2D005C60AB00

Дата підписання 19.05.2023

Національне агентство – Національне агентство з питань запобігання корупції.

У зв'язку із наданням цих Роз'яснень, Роз'яснення від 19.11.2021 № 10 «Щодо особливостей реалізації заборони на одержання пільг, послуг і майна органами державної влади та органами місцевого самоврядування (ст. 54 Закону України «Про запобігання корупції») та відповідальності за прийняття рішень щодо осіб, які прийняли такі пільги, послуги та майно» є актуальними та застосовуються в частині, що не суперечить цим Роз'ясненням.

Національне агентство не надає роз'яснень, правової оцінки чи тлумачення інших законів України та нормативно-правових актів, а виключно роз'яснює правомірність дотримання обмежень, встановлених ст. 54 Закону України «Про запобігання корупції», в умовах дії правового режиму воєнного стану.

ЗМІСТ

1. Отримувачі благодійної допомоги (бенефіціари)
2. Суб'єкти благодійної допомоги (благодійники)
3. Умови отримання благодійної допомоги
4. Практичні ситуації

1. Отримувачі благодійної допомоги (бенефіціари)

У ч. 1 ст. 54 Закону визначено, що державним органам, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування забороняється одержувати від фізичних, юридичних осіб безоплатно грошові кошти або інше майно, нематеріальні активи, майнові переваги, пільги чи послуги, **крім випадків, передбачених законами або чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.**

Однією із правомірних форм безоплатного отримання грошових коштів або іншого майна, нематеріальних активів, майнових переваг, пільг чи послуг державними органами та органами місцевого самоврядування є благодійна діяльність. Загальні засади благодійної діяльності в Україні та правове регулювання суспільних відносин у вказаній сфері врегульовані Законом 5073-VI.

Благодійну допомогу можуть отримувати бенефіціари – набувачі благодійної допомоги (зокрема, неприбуткові організації).

Відповідно до п.п. 14.1.121 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України неприбутковими підприємствами, установами та організаціями є ті, які не є платниками податку на прибуток підприємств. Такі підприємства, установи та організації внесені до Реєстру неприбуткових організацій у порядку, визначеному постановою Кабінету Міністрів України від 13.07.2016 № 440.

Центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування включені до вказаного Реєстру, а отже, є неприбутковими організаціями.

У ст. 6 Закону 5073-VI передбачено можливість передачі коштів, іншого майна, майнових прав у власність бенефіціарів для досягнення певних, **наперед обумовлених цілей благодійної діяльності, відповідно до цього Закону (благодійні пожертви).**

Цілями благодійної діяльності є надання допомоги для **сприяння законним інтересам бенефіціарів у сферах благодійної діяльності**, визначених цим Законом, а також розвиток і підтримка цих сфер у суспільних інтересах (ст. 3 Закону 5073-VI).

Відповідно до ст. 3 Закону 5073-VI сферами благодійної діяльності є:

- 1) освіта;
- 2) охорона здоров'я;
- 3) екологія, охорона довкілля та захист тварин;
- 4) запобігання природним і техногенним катастрофам та ліквідація їх наслідків, допомога постраждалим внаслідок катастроф, збройних конфліктів і нещасних випадків, а також біженцям та особам, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- 5) опіка і піклування, законне представництво та правова допомога;
- 6) соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальні послуги і подолання бідності;
- 7) культура та мистецтво, охорона культурної спадщини;
- 8) наука і наукові дослідження;
- 9) спорт і фізична культура;
- 10) права людини і громадянина та основоположні свободи;
- 11) розвиток територіальних громад;
- 12) розвиток міжнародної співпраці України;
- 13) стимулювання економічного росту і розвитку економіки України та її окремих регіонів і підвищення конкурентоспроможності України;
- 14) сприяння здійсненню державних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, спрямованих на поліпшення соціально-економічного становища в Україні;
- 15) сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану.

Разом з тим окремими галузевими законами також передбачено механізми отримання благодійної допомоги у визначених цими законами сферах.

Для прикладу:

1) у ст. 2 Закону України «Про оборону України» передбачено, що фінансування потреб національної оборони держави **може здійснюватися додатково за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;**¹

2) положеннями ч. 1 ст. 1, ч. 1 ст. 105 Закону України «Про Національну

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/339-2015-%D0%BF#n9>

поліцію» встановлено, що Національна поліція України як центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, може фінансуватися не лише за рахунок коштів Державного бюджету України, а й за рахунок інших джерел, не заборонених законом;

3) згідно з ч. 1 ст. 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать, серед іншого, власні (самоврядні) повноваження щодо встановлення за рахунок власних коштів і **благодійних надходжень** додаткових до встановлених законодавством гарантій щодо соціального захисту населення.

Окремо слід звернути увагу на зміни до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України², зокрема п. 56, відповідно до якого **за рішенням Кабінету Міністрів України державним органам, які є головними розпорядниками коштів державного бюджету, можуть відкриватися рахунки у Національному банку України з метою залучення добровільних внесків (благодійних пожертв) від фізичних та юридичних осіб приватного права та/або публічного права для фінансового забезпечення заходів з відсічі збройної агресії проти України та ліквідації її наслідків, національної безпеки та оборони, відновлення, підтримки і розвитку України, надання гуманітарної допомоги.**

Також в умовах збройної агресії російської федерації постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 № 472 затверджено Порядок використання офіційних рахунків для пожертв на підтримку України «United24», який передбачає правомірні форми збору коштів, зокрема, на підтримку Збройних Сил України, фінансування заходів гуманітарного розмінування, відновлення зруйнованого майна та інфраструктури, надання гуманітарної допомоги українцям, постраждалим від російської агресії, тощо.

Таким чином, державні органи, органи місцевого самоврядування, діяльність яких здійснюється у сферах, зазначених у ст. 3 Закону 5073-VI, або спрямована на розвиток і підтримку однієї або кількох таких сфер, а також за наявності встановленого законом прямого дозволу (механізму) можуть отримувати в установленому порядку допомогу (благодійні пожертви), у тому числі у вигляді пільг, послуг і майна, з джерел, не заборонених законом.

Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 у зв'язку із збройною агресією російської федерації та небезпекою державній незалежності України, її територіальній цілісності на всій території України введено воєнний стан, який є особливим правовим режимом і триває дотепер.

² Внесені Законом України від 11.04.2023 № 3035-IX «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України», який набрав чинності 06.05.2023

За вказаних обставин державні органи та органи місцевого самоврядування, серед іншого, зосередились на здійсненні заходів і повноважень, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави, а тому можуть отримувати благодійну допомогу, що безпосередньо узгоджується з положеннями п. 15 ч. 2 ст. 3 Закону 5073-VI.

Додаткової уваги заслуговує питання щодо отримання благодійної допомоги органами системи правосуддя.

У ч. 2 ст. 12² Закону України «Про правовий режим воєнного стану» зазначено, що повноваження судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені.

Наголошуємо на тому, що збройна агресія з боку російської федерації несе негативний вплив, у тому числі, і на судові органи, зокрема внаслідок масованих ракетних атак частково втрачене їх матеріально-технічне забезпечення, а також значних пошкоджень зазнали приміщення судів.

Вказані обставини можуть створювати перешкоди для належного функціонування судів та, як наслідок, – здійснення суддями своїх професійних обов'язків.

Конституційний Суд України у Висновку від 10.07.2012 № 1-в/2012 вказав, що професійними обов'язками суддів є здійснення об'єктивного і справедливого правосуддя, метою якого є захист прав і свобод людини і громадянина.

Визначена мета правосуддя повністю корелюється зі сферою благодійної діяльності, визначеною у п. 10 ч. 2 Закону 5073-VI, що, своєю чергою, дає змогу органу системи правосуддя отримувати благодійну допомогу на вказані цілі.

Згідно з Положенням про Державну судову адміністрацію України, затвердженим рішенням Вищої ради правосуддя від 17.01.2019 № 141/0/15-19 (далі – Положення), Державна судова адміністрація України (далі – ДСА України) є державним органом у системі правосуддя, який здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади в межах повноважень, установлених законом.

Враховуючи зміст Положення та приписів Закону 5073-VI, ДСА України як державний орган не позбавлена можливості отримувати благодійну допомогу для подальшого її безпосереднього спрямування судам України з метою безперешкодного здійснення ними правосуддя, яке націлене на захист прав і свобод людини і громадянина.

На вказані випадки не поширюються обмеження, встановлені ст. 54 Закону.

2. Суб'єкти благодійної допомоги (благодійники)

У Законі 5073-VI визначено таких суб'єктів, які можуть здійснювати благодійну діяльність:

благодійна організація – юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених цим Законом, як основну мету її діяльності;

благодійник – дієздатна фізична особа або юридична особа приватного права, яка добровільно здійснює один чи декілька видів благодійної діяльності.

Таким чином, благодійну допомогу, зокрема державним органам та органам місцевого самоврядування, можуть надавати **благодійники** (дієздатні фізичні особи та юридичні особи приватного права, у тому числі ті, основною діяльністю яких не є надання благодійної допомоги) **за умови відповідності такої допомоги сферам благодійної діяльності, визначеним у ст. 3 Закону 5073-VI, або за наявності встановленого законом прямого дозволу (механізму) на одержання пільг, послуг і майна з джерел, не заборонених законом.**

Варто звернути увагу на правомірність отримання благодійної допомоги державними органами та органами місцевого самоврядування від фізичних осіб – іноземців або іноземних юридичних осіб приватного права.

Так, із визначень, наведених у Законі 5073-VI, не вбачається заборони фізичним особам – іноземцям, іноземним юридичним особам приватного права виступати благодійниками.

Таким чином, будь-яка фізична особа – іноземець або іноземна юридична особа приватного права можуть надавати благодійну допомогу належним бенефіціарам такої допомоги за сукупності дотримання вимог, встановлених Законом 5073-VI. У такому випадку **обмеження, визначені ст. 54 Закону, не застосовуватимуться.**

3. Умови отримання благодійної допомоги

Окрім сфер благодійної діяльності, Законом 5073-VI визначено **вичерпний перелік видів благодійної діяльності**, до яких належать:

безоплатна передача у власність бенефіціарів коштів, іншого майна, а також безоплатне відступлення бенефіціарам майнових прав;

безоплатна передача бенефіціарам права користування та інших речових прав на майно і майнові права;

безоплатна передача бенефіціарам доходів від майна і майнових прав;

безоплатне надання послуг та виконання робіт на користь бенефіціарів;

благодійна спільна діяльність та виконання інших контрактів (договорів) про благодійну діяльність;

публічний збір благодійних пожертв;

управління благодійними ендавментами;

виконання заповітів, заповідальних відказів і спадкових договорів для благодійної діяльності;

проведення благодійних аукціонів, негрошових лотерей, конкурсів та інших благодійних заходів, не заборонених законом.

Згідно з п. 3.1 Рішення Конституційного Суду України від 28.10.2009 № 28-рп/2009 благодійна діяльність характеризується такими правовими ознаками:

безкорисливість – свідчить про надання допомоги на благо інших без будь-якої вигоди;

добровільність – діяльність, яка здійснюється за власним волевиявленням та спонуканнями, що мають морально-етичне підґрунтя, без будь-якого примусу та втручання з боку інших осіб та суб'єктів владних повноважень;

цільова спрямованість – наявність конкретної мети і надання допомоги тим, хто її потребує, у межах напрямів і порядку, визначених законодавством.

Таким чином, належними умовами отримання благодійної допомоги є:

1) здійснення благодійної діяльності відповідного виду та у сферах, що визначені Законом 5073-VI, а також розвиток і підтримка цих сфер у суспільних інтересах або здійснення інших видів, визначених на законодавчому рівні;

2) безкорисливість, добровільність, цільова спрямованість благодійної допомоги;

3) **належний благодійник** (дієздатна фізична особа, юридична особа приватного права, у тому числі іноземна) та **належний бенефіціар** (у тому числі державний орган, орган місцевого самоврядування).

Бенефіціари самостійно оцінюють наявність або відсутність зазначених критеріїв та приймають рішення про можливість отримання ними відповідної благодійної допомоги.

За сукупності усіх наведених умов, отримання пільг, послуг і майна державними органами та органами місцевого самоврядування матиме

ознаки правомірної благодійної допомоги та не підпадатиме під обмеження, визначені ст. 54 Закону.

Окремо звертаємо увагу на те, що гуманітарна допомога є похідною від благодійної допомоги, проте отримувачами саме гуманітарної допомоги є **юридичні особи, зареєстровані в установах Кабінетом Міністрів України порядку в Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги.**

4. Практичні ситуації

1. Ситуація:

Селищна рада, її виконавчі органи можуть отримати благодійну допомогу у вигляді терміналу «Старлінк» (з оплатою послуг функціонування) за умови його використання для забезпечення розвитку територіальної громади або сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану.

Також у разі спрямування такої благодійної допомоги на встановлення додаткових соціальних гарантій до встановлених законодавством щодо соціального захисту населення, отримання такої благодійної допомоги буде правомірним відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

2. Ситуація:

ЦОВВ може отримати програмне забезпечення або послуги пов'язані з програмним забезпеченням як благодійну допомогу від іноземної юридичної особи приватного права у разі спрямування такої допомоги на розвиток сфери освіти та дотримання умов, наведених у п. 3 цих Роз'яснень.

3. Ситуація:

Не буде вважатися благодійною допомогою надання державному органу матеріальних цінностей з корисливою метою (прийняття державним органом рішення на користь «благодійника»).

4. Ситуація:

Не буде вважатися благодійною допомогою отримання органом місцевого самоврядування матеріальних цінностей внаслідок спонукання фізичної / юридичної особи до надання такої допомоги.

5. Ситуація:

У разі дотримання умов, наведених у п. 3 цих Роз'яснень, посольство може отримати благодійну допомогу у вигляді грошових коштів від благодійника (в тому числі благодійної організації) з метою покриття поточних видатків, а саме: поточного ремонту будівель посольства, технічного обслуговування обладнання,

видатків на організацію заходів безпеки, послуг зв'язку, програмного забезпечення тощо, оскільки така допомога спрямовується на розвиток міжнародної співпраці України.

6. Ситуація:

Державний орган може отримати благодійну допомогу у вигляді безоплатного доступу до онлайн-ресурсів / реєстрів від благодійника у разі спрямування такої допомоги на розвиток сфери опіки і піклування, законного представництва та правової допомоги, за дотримання умов, наведених у п. 3 цих Роз'яснень.

7. Ситуація:

Державний орган може отримати благодійну допомогу у вигляді коштів для оплати доступу до онлайн-ресурсів / реєстрів від благодійника у разі спрямування такої допомоги на розвиток сфери охорони здоров'я, за дотримання умов, наведених у п. 3 цих Роз'яснень.

**Голова Національного агентства
з питань запобігання корупції**

Олександр НОВІКОВ